

Ewa Szymanik
Katedra Teorii Ekonomii
Akademia Ekonomiczna w Krakowie
ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków

„STARE” A „NOWE” KRAJE UE – KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEGO EKSPORTU

Abstrakt

Artykuł przedstawia wyniki badań konkurencyjności eksportu polskich artykułów przemysłowych do krajów Unii Europejskiej po rozszerzeniu. Ukazuje sytuację Polski w nowych warunkach, jej pozycję konkurencyjną wobec dawnych i nowych członków ugrupowania, a także wskazuje możliwe kierunki rozszerzenia współpracy.

Słowa kluczowe: Konkurencyjność, artykuły przemysłowe, eksport, wymiana wewnątrzgałęziowa, wymiana międzygałęziowa

Wprowadzenie

Pierwszego maja 2004 r. Polska po dwunastu latach od chwili stowarzyszenia stała się członkiem Unii Europejskiej. Rozszerzenie ugrupowania, do którego doszło tego dnia, było zjawiskiem bez precedensu z uwagi na swe rozmiary – wraz z Polską w struktury unijne weszło jeszcze dziewięć innych krajów. To oznacza, iż zmieniły się zasady funkcjonowania polskiego handlu zagranicznego w obrębie Europy. Nasz kraj ma teraz te same przywileje, co „stare” kraje unijne, więc w tej dziedzinie nie ma żadnych zmian, gdyż w ciągu okresu stowarzyszenia następowało dopasowywanie warunków wymiany, nowością jest natomiast rozszerzenie ich na większą liczbę krajów.

Nowi członkowie Unii to w większości kraje, z którymi współpraca Polski była dość bliska w ramach Grupy Wyszehradzkiej. Najważniejszymi partnerami są tu Czechy, Słowacja i Węgry.

Zmiany konkurencyjności artykułów przemysłowych

W artykule przedstawione zostanie porównanie wyników konkurencyjności wymiany handlowej artykułów przemysłowych dla „starych” i „nowych” członków ugrupowania oraz sytuacja Polski w nowych warunkach. Artykuły przemysłowe zostały wybrane ze względu na ich dominującą rolę w wymianie naszego kraju z unijnymi partnerami.

Tablica 1. Udziały w polskim eksporcie i imporcie wewnątrzunijnym krajów UE – 25 w 2004 r. (w procentach)

Kraj	Udział w imporcie	Udział w eksporcie
Austria	2,62	2,5
Belgia	3,72	4,04
Dania	2,22	2,83
Finlandia	2,05	1
Francja	9,85	7,63

Grecja	0,33	0,37
Hiszpania	3,91	3,1
Holandia	5,11	5,43
Irlandia	0,76	0,37
Luksemburg	0,23	0,13
Niemcy	35,75	37,94
Portugalia	0,47	0,8
Szwecja	3,96	4,42
Wielka Brytania	4,87	6,84
Włochy	11,55	7,73
Czechy	5,31	5,47
Cypr	0,07	0,12
Estonia	0,13	0,44
Litwa	0,79	2,14
Łotwa	0,3	0,76
Malta	0,07	0,01
Słowacja	2,42	2,26
Słowenia	0,76	0,42
Węgry	2,77	3,25

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z Rocznika statystycznego handlu zagranicznego, GUS, Warszawa 2005

Jak wynika z tabeli, pod względem udziału w polskim imporcie wewnątrzunijnym Czechy znajdują się na wysokiej, czwartej pozycji, Węgry na dziesiątej, a Słowacja na dwunastej. W eksporcie są to odpowiednio: piąte, dziewiąte i trzynaste miejsce. Po porównaniu z rozmiarami tych krajów można zauważyć, że są to znaczący odbiorcy i dostawcy artykułów przemysłowych dla Polski.

Jak w tych warunkach kształtuje się konkurencyjność eksportu polskich wyrobów do krajów „nowych” w porównaniu do „starych” członków UE? Tablice 2 i 3 pokazują wyniki wskaźników RCA i IIT dla obu części ugrupowania.

W analizie wykorzystano wskaźniki RCA, liczone metodą logarytmiczną, oraz IIT, wyrażone w procentach (wskaźniki za: Misala, Pluciński, 2000).

Wskaźniki ujawnionej przewagi komparatywnej RCA

$$RCA_i = \ln [X_i/M_i : \Sigma X_i/\Sigma M_i] = \ln X_i - \ln M_i,$$

X_i – wartość eksportu grupy towarowej i ,

M_i – wartość importu grupy towarowej i .

Wartość RCA_i mniejsza od zera świadczy o braku, zaś RCA_i większa od zera – o występowaniu ujawnionej przewagi komparatywnej oraz o intensywności międzygałęziowego handlu i międzynarodowego podziału pracy.

Wskaźnik handlu wewnątrzgałęziowego IIT

$$IIT = \left[\frac{(X_i + M_i) - |X_i - M_i|}{X_i + M_i} \right] \cdot 100$$

Wartości bliskie 100% świadczą o wysokiej intensywności wymiany.

Należy pamiętać, że nie są tu omawiane wcześniejsze procesy, które doprowadziły do

ukształtowania się takich, a nie innych wyników. Zakłada się, że przyjęcie do Unii Europejskiej oznacza, że nowi członkowie spełnili nałożone na nich wymagania nie tylko pod względem politycznym, ale i gospodarczym. Ponieważ od kilku lat Polska jest uważana za jeden z mniej dynamicznie rozwijających się krajów z tej grupy, więc zwłaszcza wyżej wymienione kraje byłego Czworokąta Wyszehradzkiego można uznać za równie silnych gospodarczo partnerów, jak pozostałe kraje Piętnastki.

Tablica 2. Wskaźniki RCA dla grup 3, 5-9 SITC dla roku 2004

Kraj	grupa					
	3	5	6	7	8	9
Austria	3,31	- 1,22	-0,43	-0,56	0,06	4,47
Belgia	1,33	-1,74	-0,32	0,57	1,1	3,73
Dania	1,72	-1,21	0,21	0,25	1,04	2,1
Finlandia	3,18	-1,28	-1,55	-0,98	-0,55	
Francja	1,5	-2,22	-0,05	-0,25	0,66	0,99
Grecja	-	-1,25	-0,03	2,33	0,05	
Hiszpania	1,82	-1,54	-0,27	0,07	-0,22	
Holandia	1,96	-1,78	-0,04	0,36	1,16	-3,84
Irlandia	7,06	-2,91	0,76	-1,18	-0,14	
Luksemburg	-	0,02	-1,29	-0,2	0,09	
Niemcy	-1,19	0,83	-0,01	-0,14	0,96	-0,7
Portugalia	2,08	-0,02	-0,98	0,97	-0,63	-
Szwecja	0,32	-1,07	-0,48	0,34	0,94	
Wielka Brytania	0,85	-1,41	0,48	0,38	0,83	-2,41
Włochy	-0,04	-1,29	-0,85	-0,14	-0,97	-5,36
Czechy	1,17	-0,27	-0,028	-0,93	0,87	
Estonia	1,18	1,78	0,38	1,91	1,55	
Litwa	4,78	1,73	2,05	2,35	1,76	
Łotwa	-3,86	3,32	0,91	2,48	2,76	
Słowacja	0,63	-0,28	-0,63	-0,45	1,01	
Słowenia	5,14	-1,35	-0,44	-1,07	0,53	
Węgry	0,02	-0,66	0,69	-0,12	1,09	

Źródło: jak w tablicy 1.

Z uwagi na brak ogólnodostępnych danych dla Cypru i Malty nie jest możliwe obliczenie wartości wskaźników dla tych państw, a ponadto ich znaczenie w polskim eksporcie jest niewielkie, co oznacza, że ich wpływ na gospodarkę polską jest znikomy i może zostać pominięty.

Tablica 3. Wskaźniki IIT dla grup 3,5-9 SITC dla roku 2004 (w procentach)

Kraj	grupa					
	3	5	6	7	8	9
Austria	7,05	45,61	78,99	72,66	97,06	2,27
Belgia	42,01	29,78	84,09	72,41	49,94	4,68
Dania	30,38	46,06	89,24	87,41	51,9	21,74
Finlandia	92,04	43,66	35,06	55,08	73,08	-
Francja	36,44	19,64	97,36	87,42	68,2	54,27
Grecja	-	44,42	98,46	17,74	97,27	
Hiszpania	27,85	35,24	86,72	96,68	89,12	
Holandia	24,66	28,85	98,27	82,24	47,63	4,21
Irlandia	0,17	10,3	63,82	47,09	92,84	
Luksemburg	-	99,14	43,19	90,05	95,73	

Niemcy	46,73	37,35	99,59	93,18	55,22	66,48
Portugalia	22,2	98,94	54,45	54,93	69,37	
Szwecja	84,3	50,99	76,57	83,27	56,35	
Wielka Brytania	59,94	39,24	76,58	81,13	60,84	16,54
Włochy	98,22	43,24	59,56	92,2	55,08	0,94
Czechy	47,31	86,73	98,61	56,65	59,01	
Estonia	46,94	28,67	81,51	25,67	35	
Litwa	1,67	30,16	22,78	17,44	29,47	
Łotwa	4,12	6,95	57,46	15,42	11,82	
Słowacja	69,1	85,82	69,67	77,95	53,46	
Słowenia	1,16	41,21	78,37	51,23	74,06	
Węgry	98,84	68	66,78	94,18	51,69	

Źródło: jak w tablicy 1.

Z danych zawartych w tablicy 2 wynika, iż wartości wskaźników RCA dla grupy 3 w większości przypadków są podobne dla krajów „starych” i „nowych”. Zwiększona przewaga względna dla tych ostatnich występuje jedynie dla Litwy i Słowenii, choć znacznie większa jest w przypadku wymiany z Irlandią. Świadczy to o dużym udziale surowców, głównie węgla, w handlu z tymi państwami. Brak takiej przewagi wymianie z Niemcami, Włochami i Łotwą. W tym ostatnim przypadku nie ma to wielkiego znaczenia, gdyż udział tego kraju w polskim handlu zagranicznym jest niewielki. Jeśli chodzi o wskaźnik IIT, to również tu nie ma zbyt wielkich różnic w porównaniu z dawniejszymi członkami ugrupowania. Wymiana artykułów podobnych w grupie 3 jest największa z Węgrami, Finlandią, Szwecją i Słowacją.

Dla grupy 5 wartości wskaźników RCA dla „nowych” krajów też nie odbiegają znacząco od „starych”. W przypadku tej grupy (wyroby chemiczne) Polska nie wykazuje w większości przypadków przewagi. Wyjątkami są kraje bałtyckie (Łotwa, Estonia, Litwa), gdzie ta przewaga, zwłaszcza w odniesieniu do Łotwy, jest dość wysoka, oraz Niemcy i Luksemburg. Największe znaczenie ma tutaj wymiana z Niemcami z uwagi na swe rozmiary. Wartości wskaźników IIT są bardziej wyrównane niż dla grupy 3, choć przyjmują mniejsze wartości. Najbardziej zbliżone do naszego kraju struktury handlu artykułami chemicznymi mają Luksemburg, Portugalia, Czechy i Słowacja. Obroty z dwoma ostatnimi krajami są w tej grupie znacznie wyższe niż z pozostałymi, co pozwala wysnuć wnioski o możliwości ich dalszego wzrostu.

W przypadku grupy 6 Polska również nie wykazuje w większości przypadków przewagi konkurencyjnej, choć dysproporcje są tu mniejsze niż dla wyrobów chemicznych. Względna przewaga występuje, podobnie jak poprzednio, w wymianie z krajami bałtyckimi (najbardziej znacząca dla Litwy), oraz z Irlandią, Wielką Brytanią i Danią. Największe obroty w tej grupie odnotowano z w handlu z Wielką Brytanią, lecz z uwagi na bliskość geograficzną można próbować zwiększać je także z pozostałymi krajami basenu Morza Bałtyckiego.

Natomiast wskaźniki IIT dla grupy 6 mają wyższe wartości niż dla grupy 5. Najbardziej zbliżone struktury wymiany Polska ma z Niemcami, Czechami, Grecją i Holandią. Pierwsze dwa kraje to sąsiedzi, więc wysokie wskaźniki świadczą o wysokim poziomie rozwoju naszego kraju w obrębie tej grupy. Równie ważny jest fakt wysokiego udziału w handlu towarów z tych dwóch krajów. Daje to możliwość dalszego zwiększania współpracy w tej dziedzinie. Natomiast najbardziej „odległą” strukturę ma w tej grupie towarowej Litwa, co pośrednio potwierdzają wartości wskaźników RCA.

Grupa 7 to maszyny i urządzenia. Wymiana tych towarów jest uważana za miernik poziomu zaawansowania technologicznego kraju. W tej dziedzinie względną przewagę Polska wykazuje tylko w wymianie z tymi krajami, które same nie produkują najważniejszych towarów z tej grupy. Do takich należą: Łotwa, Litwa, Grecja, gdzie ta przewaga była największa, a w dalszej kolejności Estonia i Portugalia. W przypadku innych państw UE –25 przewaga jest

nieznaczna lub brak jej w ogóle. Stopień jej wykorzystania jest jednak niewielki z uwagi na nieduże obroty handlowe z tymi krajami. Natomiast zbliżoną strukturę wymiany mamy z Hiszpanią, Węgrami, Niemcami i Włochami, czyli z tymi, z którymi również wymiana jest bardzo duża. Z wyjątkiem Niemiec nie są to jednak kraje najbardziej zaawansowane technologicznie. Od Irlandii czy Finlandii dzieli nas dość duży dystans. Z tego wynika, że przy odpowiednim rozwoju tych dziedzin przemysłu Polska może zmniejszyć lukę rozwojową w stosunku do większości krajów UE-15.

W grupie 8 znajdują się między innymi tekstylia i meble. Zwłaszcza te ostatnie są cenniejsze za granicą i zdobyły wielu odbiorców na rynku europejskim. Największą przewagę w tej grupie mamy wobec członków Unii o najkrótszym stażu: Łotwy, Litwy, Estonii, a oprócz tego Holandii i Belgii. Tylko w przypadku kilku krajów tej przewagi brak, na przykład Włoch (import obuwia) czy Portugalii. Natomiast w odniesieniu do handlu wewnątrzgałęziowego największa zgodność występuje w przypadku Grecji, Austrii, Luksemburga i Irlandii. Wymiana dotyczy tu głównie tekstyliów, skór, mebli i sprzętu optycznego. Z nowych członków najbardziej zbliżoną do Polski strukturę wymiany ma Słowenia.

Z uwagi na niewielkie rozmiary i brak danych dla większości krajów grupa 9 nie zostanie omówiona.

Tablica 4. Zbiorcze wartości wskaźników RCA i IIT dla grup 3,5-9 dla roku 2004.

Kraj	RCA	IIT
Austria	-0,15	92,63
Belgia	0,04	98,05
Dania	0,33	83,45
Finlandia	-0,79	62,32
Francja	-0,3	85,33
Grecja	0,58	71,94
Hiszpania	-0,14	92,81
Holandia	0,1	95,06
Irlandia	-0,75	64,23
Luksemburg	-0,62	69,81
Niemcy	-0,09	95,7
Portugalia	0,5	75,63
Szwecja	0,09	95,74
Wielka Brytania	0,26	87,3
Włochy	-0,48	76,63
Czechy	-0,06	96,88
Estonia	1,8	50,8
Litwa	0,89	58,22
Łotwa	0,76	63,89
Słowacja	-0,14	92,97
Słowenia	-0,74	64,73
Węgry	0,12	94,25

Źródło: jak w tablicy 1

Podsumowanie

Z obliczeń zawartych w tabeli 4 wynika, że największą względną przewagę konkurencyjną ma Polska w handlu z krajami bałtyckimi, zaś z krajów UE –15 – z Grecją i Danią. W przypadku Grecji nie jest to niczym zaskakującym z uwagi na strukturę handlową tego kraju. Podobnie jest w odniesieniu do byłych republik radzieckich, gdzie gospodarka jeszcze nie do końca nadrobiła zaległości wynikające z przynależności politycznej i gospodarczej do Związ-

ku Radzieckiego. Najbardziej zbliżoną strukturę wymiany ma Polska z Belgią, Czechami, Szwecją i Niemcami. Jest to tym ważniejsze, że dwa z tych krajów sąsiadują z naszym, więc owa wymiana należy do najbardziej intensywnych. Statystyki jednak nie uwzględniają małego ruchu przygranicznego, co może nieco zmieniać ten obraz, choć w skali kraju nie będą to znaczne zaburzenia. Ważne jest jednak, iż Polska stopniowo zmniejsza dystans wobec krajów Piętnastki, a oferowane przez nią towary nie odbiegają od poziomu oferty najsilniejszych państw z tych, z którymi weszliśmy do ugrupowania.

BIBLIOGRAFIA:

1. Misala J, Pluciński E.M, (2000), Handel wewnątrzgałęziowy między Polską a Unią Europejską. Teoria i praktyka, SGH, Warszawa.
2. Rocznik statystyczny handlu zagranicznego, (2005), GUS, Warszawa.